

รายงานการประชุมทางวิชาการระดับโลก
เรื่อง สวัสดิภาพสัตว์ : ก้าวแรกของ OIE
(Global Conference on Animal Welfare: an OIE Initiative)

23 - 25 กุมภาพันธ์ 2547
ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

1. ผู้รายงาน

- 1.1 สพ.ญ. ดร. ดรฤณี ทันตสุวรรณ นายสัตวแพทย์ 8 วช.
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
- 1.2 น.สพ. สมเกียรติ ศรีพิสุทธิ นายสัตวแพทย์ 5
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

2. วัตถุประสงค์

ปัจจุบันหลายประเทศได้กำหนดกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์ ดังนั้นเพื่อให้ประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายสามารถต่อสู้ทางการค้าได้ OIE จึงได้จัดการประชุมนี้ขึ้น เพื่อกำหนดกรอบของมาตรฐานกลางด้านสวัสดิภาพสัตว์ โดยให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรภาครัฐบาล ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และผู้บริโภค มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์ของมาตรฐานด้านสวัสดิภาพสัตว์ โดยอาศัยข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม จรรยา (ethics) และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

การประชุมครั้งนี้ มีผู้ร่วมประชุม รวม 450 คน จาก 70 ประเทศทั่วโลก

3. กำหนดการประชุม

การประชุม แบ่งออกเป็น 3 วัน คือ

- 23 กุมภาพันธ์ 2547 หัวข้อของการประชุม : ความเป็นมา (Setting the Scene)
- 24 กุมภาพันธ์ 2547 หัวข้อของการประชุม : การนำข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในเรื่อง สวัสดิภาพสัตว์ (Applying Science to Animal Welfare)
- 25 กุมภาพันธ์ 2547 หัวข้อของการประชุม: แนวทางการดำเนินงานต่อไป (The Way Forward)

การประชุมในวันที่ 23 - 24 กุมภาพันธ์ 2547 เป็นการบรรยายโดยผู้แทนจากองค์กรระหว่างประเทศ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ และให้ผู้ร่วมประชุมได้วิจารณ์หรือเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมหลังการ

บรรยายด้วย วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2547 มีการแบ่งกลุ่มผู้ร่วมประชุมเป็น 8 กลุ่ม เพื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อโดยละเอียด

4. ผลการประชุม

มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ความเป็นมา

ในแผนแม่บทขององค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2548 ซึ่งรับรองโดยสมาชิกของ OIE ได้กำหนดให้ OIE เป็นองค์กรหลักในการกำหนดมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากได้พิจารณาแล้วว่า การเลี้ยงและการดูแลสัตว์โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ จะส่งเสริมให้สัตว์มีสุขภาพดี ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และในบางครั้งช่วยลดต้นทุนการผลิตด้วย เนื่องจากมีผลทำให้ลดความสูญเสียจากสัตว์ป่วยหรือตาย ในปัจจุบันสวัสดิภาพสัตว์มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างยิ่ง จึงไม่อาจมองข้ามได้ อย่างไรก็ตามในการกำหนดมาตรฐานด้านสวัสดิภาพสัตว์ จะกำหนดโดยอาศัยข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก

ต่อมา ในการประชุมใหญ่ของสมาชิก OIE ครั้งที่ 70 เมื่อปี พ.ศ. 2545 ได้มีมติรับหลักการให้มีการแต่งตั้งคณะทำงานถาวรร่างมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ (Permanent animal welfare working group) และมีการประชุมเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม 2545 ซึ่งคณะทำงานได้กำหนดพันธกิจ อำนาจและหน้าที่หลักตลอดจนแผนการทำงาน โดยมุ่งเน้นพิจารณายกร่างมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ใน 4 หัวข้อ คือ

- 1) การขนส่งสัตว์ทางบก (Land Transportation)
- 2) การขนส่งสัตว์ทางน้ำ (Sea Transportation)
- 3) การฆ่าสัตว์เพื่อการบริโภคของมนุษย์ (Slaughter for human consumption)
- 4) การฆ่าสัตว์เพื่อควบคุมโรค (Killing for disease control)

และคณะทำงานถาวรฯ ได้แต่งตั้ง Ad hoc group 4 คณะ ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา เพื่อพิจารณายกร่างในรายละเอียด

ความสำคัญของมาตรฐานกลางด้านสวัสดิภาพสัตว์

ในปัจจุบันมีหลายประเทศที่ได้กำหนดกฎหมายป้องกันสัตว์ (Animal Protection Act) เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และไต้หวัน เป็นต้น โดยเฉพาะนิวซีแลนด์มีกฎหมายนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 และกฎหมายสวัสดิภาพสัตว์ (Animal Welfare Act) เมื่อปี พ.ศ. 2542 ประกอบกับสหภาพยุโรปกำลังจะออกกฎหมายสวัสดิภาพสัตว์ ซึ่งคาดว่าจะประกาศในเดือนเมษายน 2547 และบังคับใช้ในเดือนมิถุนายน 2547 ดังนั้นเพื่อมิให้ประเทศผู้ส่งออกต้องเสียเปรียบ จึงเห็นควรให้มีการกำหนดมาตรฐานกลางเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์

กฎหมายการป้องกันสัตว์และกฎหมายสวัสดิภาพสัตว์ มีความแตกต่างกันคือ ฉบับแรกมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการทารุณกรรมสัตว์เป็นหลัก เช่น ส่งเสริมให้มีการลดการใช้สัตว์ทดลอง หรือใช้วิธีอื่นแทนการใช้สัตว์ทดลอง การทารุณสัตว์เลื่อง เป็นต้น ในขณะที่กฎหมายฉบับหลัง มีจุดประสงค์ให้สัตว์มีสุขภาพดี เป็นผลให้ได้ผลิตภัณฑ์สัตว์ที่มีคุณภาพดีด้วย เช่น กำหนดวิธีการขนส่ง วิธีการฆ่าเพื่อการบริโภค เป็นต้น

ความรู้เรื่องสวัสดิภาพสัตว์

เนื้อหาด้านสวัสดิภาพสัตว์ได้มีมานาน ตั้งแต่ประมาณปี 1960 โดยสอดคล้องอยู่ในวิชาการเลี้ยงสัตว์ (Animal husbandry) ในประเทศอังกฤษได้บรรจุเนื้อหาด้านสวัสดิภาพสัตว์อยู่ในวิชาสัตวแพทย์สาธารณสุข (Veterinary public health) ต่อมาจึงได้แยกสอนวิชานี้ในการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สหราชอาณาจักร และ Dr. Donald Broom เป็นศาสตราจารย์คนแรกของโลกในสาขานี้ ในปี 1986

ในการประชุมของสมาคมสัตวแพทย์โลก ในปี 1991 ได้มีการเสนอให้มีการเรียนการสอนวิชานี้ในระดับปริญญาตรี โดยยึดหลักการ 3 ประการ คือ

- วิชาสวัสดิภาพสัตว์เป็นวิชาที่แยกสอน ในระดับมหาวิทยาลัย
- วิชานี้จะต้องประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ Bioethics, ethnology และ concept of suffering and welfare
- ให้สอนในระดับ pre-clinic และสามารถขยายไปอยู่ในระดับ clinic ได้

เมื่อปี พ.ศ. 2544 ในการประชุมผู้แทนคณะสัตวแพทยศาสตร์และโรงเรียนสัตวแพทย์ของสหรัฐอเมริกา ได้เสนอให้มีการสอนวิชานี้ในทุกมหาวิทยาลัยและทุกโรงเรียนสัตวแพทย์

4.2 การนำข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในเรื่อง สวัสดิภาพสัตว์

การนำข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการกำหนดมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ มีหลักสำคัญคือ เน้นการจัดการให้สัตว์ปลอดจาก (5 Freedoms)

- 1) ความกลัวและความทุกข์ทรมาน (Fear and distress) โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และการจัดการฟาร์มที่ดี ให้สัตว์มีความเครียดน้อยที่สุด ในการจัดการดังกล่าวให้คำนึงถึงความเหมาะสมของสัตว์แต่ละชนิด ช่วงอายุ พันธุ์ พฤติกรรมสัตว์เป็นสำคัญ
- 2) ความเจ็บปวด บาดเจ็บ และโรค (Pain, injury and disease) ด้วยวิธีการชันสูตรโรคที่รวดเร็ว แม่นยำ และหากสัตว์เจ็บป่วย ให้มีการรักษาสัตว์อย่างทันท่วงที
- 3) ความหิวและกระหาย (Hunger and thirst) โดยการเตรียมน้ำสะอาดและอาหารอย่างเพียงพอ เพียงเพื่อบำรุงสุขภาพสัตว์ให้แข็งแรง
- 4) ความไม่สบาย (Discomfort) โดยการจัดสิ่งแวดล้อม เช่น ร่มเงา มีเนื้อที่ว่างให้เพียงพอ ไม่หนาแน่นเกินไป ให้สัตว์อยู่สบาย

- 5) การขัดขวางพฤติกรรมการแสดงออกของสัตว์ โดยให้สัตว์อยู่รวมฝูงกันตามแต่ละชนิดสัตว์

4.3 แนวทางการดำเนินงานต่อไป

ได้แบ่งผู้ประชุมออกเป็น 8 กลุ่ม เพื่อพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- 1) Land transport of animals
- 2) Sea transport of animals
- 3) Killing of animals for disease control purposes
- 4) Slaughter of animals for human consumption
- 5) Animal welfare research: current activities and future priorities
- 6) Role of the veterinarian in animal welfare and its cooperation into the veterinary curriculum
- 7) Communication challenges in animal welfare
- 8) Animal welfare and trade

สรุปผลการประชุมทั้ง 8 กลุ่ม

1. การขนส่งสัตว์

ปัจจุบัน OIE ได้กำหนดเกี่ยวกับการขนส่งสัตว์มีชีวิต (สัตว์บกและสัตว์น้ำ) ทั้งทางบกและทางน้ำไว้แล้ว ในมาตรฐาน Terrestrial Animal Health Code และ Aquatic Animal Health Code ซึ่งที่ประชุมได้มีมติให้พิจารณารวบรวมเนื้อหาจากผลงานวิจัย ให้ขนส่งสัตว์ถึงปลายทางอย่างปลอดภัย เพื่อนำมาใช้กำหนดในมาตรฐานเพิ่มเติม

2. การฆ่าสัตว์เพื่อควบคุมโรคระบาด

OIE ควรกำหนดมาตรฐานในเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน และส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกสามารถชันสูตรโรคได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ เพื่อมิให้โรคแพร่ระบาดออกไปเป็นวงกว้าง ช่วยให้มีจำนวนสัตว์ที่ต้องถูกฆ่าลดน้อยลง รวมทั้งเน้นย้ำให้มีการทำลายสัตว์ด้วยวิธีที่ไม่ทรมาน

3. การฆ่าสัตว์เพื่อการบริโภคของมนุษย์

OIE ได้ยกร่างมาตรฐานโรงฆ่าสัตว์แล้ว คาดว่าจะประกาศใช้ได้หลังเดือนพฤษภาคม 2547

4. งานวิจัยด้านสวัสดิภาพสัตว์

ให้วิจัหาความเหมาะสมในเรื่อง การขนส่งสัตว์มีชีวิตทั้งทางบกและทางน้ำ เกี่ยวกับระยะเวลา อายุสัตว์ ขนาดของพื้นที่ในพาหนะ การบังคับสัตว์ การให้อาหาร และการป้องกันโรค

5. การเรียนการสอนวิชาสวัสดิภาพสัตว์ ในคณะสัตวแพทยศาสตร์

เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีการปฏิบัติกับสัตว์โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์เป็นไปอย่างถูกต้อง จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมผู้เลี้ยง และการเรียนการสอนวิชานี้ในคณะสัตวแพทยศาสตร์ เพราะจะทำให้เกิดการพัฒนาหรือส่งเสริมให้มีการปฏิบัติด้านสวัสดิภาพสัตว์ให้ดียิ่งขึ้น

6) มาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ กับ WTO

ปัจจุบันมาตรการที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์นั้น มิได้บรรจุอยู่ในมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and phytosanitary measure, SPS) ขององค์การการค้าโลก แต่อยู่ในส่วนของมาตรการเทคนิคด้านการค้า (Technical barrier to trade measure, TBT) ที่ประชุมมีมติว่า ให้อย่างน้อยผลักดันให้มาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ของ OIE อยู่ภายใต้มาตรการ SPS ขณะนี้ข้อกำหนดเรื่องการขนส่งสัตว์ ก็มีอยู่ใน Section 3.7 ของมาตรฐาน OIE: Terrestrial Animal Health Code อยู่แล้ว

อย่างไรก็ดี ผู้แทนองค์การการค้าโลกได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่า ถึงแม้จะมีมาตรฐานระหว่างประเทศเรื่องสวัสดิภาพสัตว์แล้วก็ตาม ประเทศผู้นำเข้ามีสิทธิที่จะกำหนดมาตรฐานด้าน สวัสดิภาพสัตว์ของตนเองสูงกว่ามาตรฐาน OIE ได้ ตามข้อบังคับ Article 3, 5 และ 11 ใน มาตรการ SPS ที่อ้างถึงความเสี่ยงของสุขภาพคนในประเทศ ดังนั้นประเทศผู้ส่งออกก็จะพยายามปรับปรุงระบบการผลิตให้ได้มาตรฐานตามที่ประเทศคู่ค้ากำหนด นั้น

5. ข้อคิดเห็น

5.1 การประชุมครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรก ที่ OIE จัดขึ้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ของมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ นับว่าประสบผลสำเร็จดี ตรงที่สามารถกำหนดขอบเขตของมาตรฐานให้มุ่งเน้นเฉพาะการจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์ที่จะมีผลเกี่ยวกับสุขภาพปศุสัตว์ (สัตว์ที่เลี้ยงเพื่อการบริโภคและใช้งาน) โดยตรงเท่านั้น ไม่นำเรื่อง companion animals เช่น สุนัข และแมว มาเกี่ยวข้องด้วย อีกทั้งไม่รวมถึงการกำหนดให้บริโภคสัตว์บางชนิด หรือประเพณีการนำสัตว์มาต่อสู้ เป็นต้น

5.2 การที่สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ส่งเจ้าหน้าที่เป็นผู้แทนเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ เป็นการแสดงให้เห็นนาชาติทราบว่า ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญ เรื่องสวัสดิภาพสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการฆ่าสัตว์ปีกเพื่อควบคุมโรคไข้หวัดนกของไทย ด้วยผู้รายงานได้มีโอกาสชี้แจงสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับผู้ร่วมประชุม แม้แต่องค์กรอิสระที่มีเจตนารมณ์ในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์อย่างเข้มข้น ก็ยอมรับในเหตุผลของไทย

5.3 ปกติเมื่อ OIE ยกเว้นมาตรฐานใด หรือมีการแก้ไขมาตรฐาน OIE จะเวียนขอความเห็นจากประเทศสมาชิก เป็นประจำทุก 6 เดือน โดยจะเวียนร่างมาตรฐานผ่าน Permanent delegation สำหรับประเทศไทยคือ อธิบดีกรมปศุสัตว์ ซึ่งสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติจะพยายามประสานกับกรมปศุสัตว์ เพื่อขอรับร่างมาตรฐาน OIE เพื่อพิจารณาให้ความเห็นในส่วนที่เป็นประโยชน์กับประเทศต่อไป